

Selonteko aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännöstä

Hallintovaliokunta 17.3.2026

Petra Stenfors ja Valtteri Karhu, TEM

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Selonteon laatimisen tausta

- Aluekehittämisen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä vuonna 2021 (HE 47/2021 vp):

”

- *Alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuuden toimeenpanon seuranta varten eduskunnalle annetaan selonteko.*
- *Alueiden kehittämisen järjestelmän toimivuudesta ja rahoituksen vaikuttavuudesta kerätään kokemuksia, seuranta- ja arviointitietoa muun muassa alueiden kehittämisen keskusteluihin liittyvän prosessin sekä ohjelmien ja sopimuksellisen kehittämisen kautta.*

“

Tavoitteet

- Selonteon tarkoituksena on arvioida ja kuvata alueiden kehittämisen ja sen lainsäädännön kokonaisuuden toimeenpanoa
- Selonteossa arvioidaan alueiden kehittämisen järjestelmän toimivuutta ja rahoituksen vaikuttavuutta tulevien lainsäädäntöuudistusten pohjaksi.
- EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa ohjaavan lainsäädännön toimivuudesta tarvitaan tietoa myös vuonna 2028 alkavan uuden ohjelmakauden lainsäädännön valmistelun tueksi.
- Tarkasteltavina ovat:
 - *Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta 756/2021 (toimeenpanolaki)*
 - *Laki alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta 757/2021 (rahoituslaki)*
 - sekä näitä täydentävät asetukset. Selonteko painottuu lakien arviointiin.
- Selonteossa ei tehdä linjauksia, vaan nostetaan esille tunnistettuja kehittämistarpeita

Valmistelua tukeva työryhmä

- Asetettu työryhmä tukemaan aluekehittämisestä laadittavan selonteon valmistelua
- Työryhmän tehtävänä oli tuoda näkökulmia aluekehittämisen lainsäädännöstä laadittavan selonteon valmisteluun sekä analysoida aluekehittämisestä laadittujen arviointien johtopäätöksiä ja nostaa esille kehittämisehdotuksia. Työryhmän tehtävänä on vastata selonteon laadintaan liittyvästä eri tahojen näkökulmien yhteensovittamisesta.
- Työryhmässä mukana ministeriöiden, mk-liittojen ja elyjen sekä Kuntaliiton edustajia
- Valmistelua tukevat myös AUNE ja AUNEn valmisteluverkosto
- *Valmistelun sihteeristö: Petra Stenfors, Milla Ohrankämmen, Pirkko Jukka, Riitta Vartia, Hanna-Maria Urjankangas, Valtteri Karhu*
- Johanna Osenius, TEM, pj
- Teemu Eriksson, valtiovarainministeriö | (Suvi Savolainen)
- Timo Turunen, ympäristöministeriö | (Anu Kerkkänen)
- Antti Kuopila, sosiaali- ja terveysministeriö | (Kati Takaluoma)
- Merja Niemi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Sanna Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö | (Auli Sihvola)
- Tarja Nuotio, Varsinais-Suomen liitto | (Matti Lipsanen Pirkanmaan liitto)
- Eira Varis, Pohjois-Karjalan liitto | (Jouni Ponnikas, Kainuun liitto)
- Okku Kalliokoski, Varsinais-Suomen ELY | (Jan Blomberg, Pohjois-Savon ELY)
- Pasi Loukasmäki, Pohjois-Pohjanmaan ELY | (Sinikka Kauranen 31.8.2024 saakka, Hämeen ELY, Niina Lamberg, Hämeen ELY 1.9.2024 alkaen))
- Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto

Selonteon keskeiset huomiot kehittämistarpeista

- Keskeisiksi kehittämisen kohteiksi selonteossa tunnistetaan *vaikuttavuuden lisääminen, hallinnollisen taakan vähentäminen ja yliaalueellisen yhteistyön vahvistaminen*.
- Nykyinen aluekehittämisen lainsäädäntö tukee aluekehittämisen strategista suunnittelua ja yhteistyötä, mutta sen tulisi vastata asetettuihin tavoitteisiin *kustannustehokkaammin* tiukkenevassa taloustilanteessa
- Kansallisen aluekehittämisen ja EU-ohjelmakausien valmisteluaikataulujen eriaikaisuus luo haasteita pitkäjänteisen aluekehittämisen toimeenpanoon. Aluekehittämisen *hallituskautta pidempi strategia* toisi johdonmukaisuutta aluekehittämisen tarpeisiin vastaamiseen.
- Aluekehittämisen tulee vastata muuttuneen ja muuttuvan toimintaympäristön tarpeisiin, mikä edellyttää niin tavoitteiden, ohjelmavalmistelun kuin viranomaisten roolien tarkastelua.

Aluekehittämisen määritelmä

756/2021 2§

” Alueiden kehittäminen on valtion, maakuntien liittojen, kuntien ja muiden toimijoiden vuorovaikutukseen perustuvaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja monitasoista toimintaa, joka perustuu kansallisiin ja alueiden erilaisiin vahvuuksiin ja tarpeisiin “

Selonteon huomiot:

Aluekehittämisen määritelmä monitoimijaisena ja eri hallinnonaloja yhdistävänä, yhteistyöhön perustuvana toimintana on lainsäädännössä onnistunut ja tärkeä. Toimijoiden yhteistyö kehittämisen lähtökohtana tukee osaltaan aluekehittämisen toimeenpanon joustavuutta muuttuvissa tilanteissa

Aluekehittämisen tavoitteet

Nykytilan kuvaus

- Edistää alueiden kestäväää kehitystä, kasvua ja kilpailukykyä, asukkaiden hyvinvointia ja elinympäristön laatua.
- Vahvistaa elinkeino- ja innovaatorakennetta, älykästä erikoistumista ja taloudellista tasapainoa.
- Tukea työllisyyttä, osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta.
- Parantaa elinympäristön laatua, hillitä ilmastonmuutosta ja edistää siihen sopeutumista.
- Vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja.

Tunnistettut kehittämistarpeet

- Tavoitteet ovat pääosin hyvät ja tasapainossa ja tukevat aluekehittämistä monipuolisesti

Jatkossa tarkasteltava:

- Aluekehittämisen keskiöön toimintaympäristön muutosten myötä nousseet sisällöt, kuten *turvallisuus*, *varautuminen*, *ympäristöön*, *ilmastoon* ja *väestökehitykseen* liittyvät teemat ja yleiset trendit, kuten kaupungistuminen ja *alueiden erilaistuminen*

Viranomaiset ja vastuut

Nykytilan kuvaus

- **Valtio ja kunnat:** Vastuu alueiden kehittämisestä
- **TEM:** Aluekehittämisen kokonaiskoordinaatio ja strateginen suunnittelu
- **Maakuntien liitot:** Aluekehittämisen suunnittelu, koordinaatio ja toteutus omalla alueellaan
- **ELY/elinvoimakeskukset:** Valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtävät alueilla.
- **Muut ministeriöt:** osallistuvat aluekehittämiseen, rahoittavat alueita koskevia hankkeita, vaikuttavat päätöksillään aluekehittämiseen
- **Yhteistyöryhmiä:** Alueiden uudistumisen nvk, maakunnan yhteistyöryhmä, seurantakomitea
- **Välittävät toimielimet:** ELY-keskukset ja maakuntien liitot (sekä Ruokavirasto) toimivat välittävinä toimieliminä EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman osalta. Liitot voivat sopia tehtävien kokoamisesta yhdelle tai useammalle liitolle
- **Hallintoviranomainen:** TEM vastaa ohjelman tuloksellisuudesta ja hyvästä hallinnosta Euroopan komissiolle

Tunnistettut kehittämistarpeet

- Vastuutus kunnille ja valtiolle on edelleen tärkeä
- Toimijoiden välinen yhteistyö on keskeistä, ja lainsäädäntö vahvistaa tämän
- Uudet aluetason toimijat tarpeen huomioida jatkossa (HVA, työllisyysalueet).
- Joitain päällekkäisyyksiä aluetason rooleissa
- Alueiden välistä yhteistyötä *tulee vahvistaa* resurssien vähetessä.
- Alueiden uudistumisen neuvottelukunta on tärkeä yhteistyöfoorumi, jota voidaan kehittää nykylainsäädännönkin puitteissa, kytkentä politiikkaan tärkeä
- Välittävien toimielinten suuri määrä aiheuttaa resurssihaasteita ja toiminnan päällekkäisyyttä ja niitä on syytä vähentää

Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Nykytilan kuvaus

- **Aluekehittämispäätös:** Valtioneuvoston päätös hallituskausittain alueiden kehittämisen painopisteistä.
- **Maakuntaohjelma:** Maakunnan strategiaan linjauksiin perustuva ohjelma kunnallisvaalikausittain, ja huomioi ALKE-päätöksen
- **EU-ohjelmatyö:** Ohjelmakausi ollut 7v, ohjelman varat ovat keskeinen aluekehittämisen instrumentti niin alueilla kuin valtakunnallisten teemojen osalta.
- **Aluekehittämiskeskustelut:** Valtioneuvoston ja alueiden vuorovaikutteinen, säännöllinen keskustelu aluekehittämisen tavoitteista ja edellytyksistä
- **Sopimuksellisuus:** Valtion ja erityisesti kaupunkiseutujen yhteistyö

Tunnistettut kehittämistarpeet

- ALKE-päätöksen pitkäjänteisyyttä tarkasteltava (hallituskausi on liian lyhyt aikaväli)
- ALKE-päätöksen kytkeä EU-ohjelmatyöhön sekä ministeriöiden aluekehittämiseen liittyviin toimiin syytä vahvistaa
- ALKE-keskustelut ovat keskeisin vn- ja alueiden yhteistyöfoorumi, ja ovat lisänneet ministeriöiden osallistumista aluekehittämiseen. Ne sitovat liikaa resursseja koettuun vaikuttavuuteen nähden
- EU:n alue- ja rakennepolitiikan varojen jakamiseen liittyvät suuralueittain ja maakunnittain eriytyneet intressit luovat jännitteitä kansalliseen EU-ohjelmatyöhön
- Sopimuksellisuus toimii hyvin mukanaolevien mielestä – tarvitsee rinnalleen laajempia instrumentteja ja erilaisille alueille suunnattuja työkaluja

Tukimenettelyt, tukikelpoisuus, kustannusmallit

Nykytilan kuvaus

- **Tukimuodot:** Tukea myöntävät maakuntien liitot (14) ja ELY-keskukset (4) sekä Ruokavirasto. Tukimuotoja on käytössä 14 kpl
- **Tukimenettely:** Tukimenettely on täysin digitaalinen ml. hakumenettely, rahoitus- ja maksatuspäättös
- **Tukikelpoisuus:** Tukikelpoisuus määrittelee, ovatko hankkeen toiminnasta aiheutuneet kustannukset tukikelpoisia
- **Kustannusmallit:** Kustannusmallit yksinkertaistavat toimeenpanoa; ne painottavat tuloksia kuittien sijaan.

Huomioita selonteossa

- Tukimuotojen valikoima on laaja, mikä heikentää asiakaslähtöisyyttä ja hidastaa palvelujen digitalisaatiota.
- Ohjelman sisällön priorisoinnilla voidaan merkittävästi vaikuttaa hallinnon ja tietojärjestelmäkehityksen yksinkertaistamiseen
- Uutena säädetyn ryhmähankkeen toimeenpano on ollut haasteellista erityisesti erilaisten toimenpideyhdistelmien takia
- Erityistä huomiota on edelleen kiinnitettävä vaikuttavuuden lisäämiseen ja hallinnollisen taakan vähentämiseen.

kiitos